

LA TEOLOGIA PASTORAL EN EL CONJUNT DELS ESTUDIS TEOLÒGICS

Ramon PRAT I PONS

INTRODUCCIÓ

En aquest article intentaré d'encetar un debat teològic sobre el sentit i el lloc que ha de tenir la teologia pastoral en el conjunt dels estudis teològics. Es tracta d'elaborar i aprofundir la interrelació interna que hi ha entre la formació filosòfica, bíblica i teològica, amb la formació en la teologia pastoral. Aquest objectiu coincideix amb el de dissenyar una relació estructural entre la reflexió i la praxi en la vida de l'Església¹.

Aquest debat ja ha estat plantejat moltes vegades i des de fa molts anys en la vida eclesial a casa nostra. Apareix molt sovint, i amb intensitat, en moltes de les trobades i assemblees pastorals en què participem. Es manifesta també en la dificultat de trobar una solució adequada de cara a la integració en la Facultat de Teologia de Catalunya del Centre d'Estudis Pastorals de Barcelona. Es posarà en relleu encara més amb la recent creació de l'Institut Superior de Ciències Religioses en diverses diòcesis, patrocinada per la mateixa Facultat de Teologia de Catalunya.

És un problema general, present en la vida de les diòcesis i que emergeix en les trobades i assemblees internacionals. És, doncs, un problema general de l'Església.

El plantejament de la temàtica no és gens fàcil, perquè hi ha una confusió terminològica que fa que sembli que parlem del mateix quan en realitat estem parlant de realitats diverses.

En efecte, sovint es confon el terme *teologia pastoral* amb els termes *planificació pastoral*, *programació pastoral* i *activitat pastoral*.

1. La relació entre la teoria i la praxi ha estat objecte de la recerca teològica que he anat fent des de la tesi doctoral, elaborada entre els anys 1969-1974. Cf. *Fe i universitat d'avui*, Barcelona, Nova Terra, 1977.

Teologia pastoral és la ciència teològica de l'Afer Pasqual, dins l'Església, de cara a edificar el Cos de Crist i servir el món². És, doncs, una teologia de l'Església-en-acció, que intenta discernir si l'acció eclesial, i el seu tarannà, estan d'acord amb la Paraula de Déu. En aquesta perspectiva la teologia pastoral és una eclesiologia operativa.

La planificació pastoral és el disseny dels grans objectius i de la metodologia correcta per a poder donar una resposta teològica adequada a una necessitat o bé a un conjunt de necessitats de l'Església en un context determinat.

La programació pastoral és la concreció de la planificació pastoral, mitjançant uns objectius específics més operatius, unes mediacions pedagògiques i teològiques, unes responsabilitats personals, uns terminis, un calendari ben precís i un temps d'avaluació.

L'activitat pastoral és una actuació concreta, en el temps i en l'espai, que vol determinar la planificació i la programació pastorals, ara i aquí.

Els quatre termes es refereixen a realitats ben precises i ben concretes. Les quatre realitats són importants, perquè orienten el conjunt de l'acció pastoral eclesial. Les quatre dimensions han d'estar interrelacionades, perquè s'impliquen i s'enriqueixen mútuament. Tanmateix, són quatre termes que no s'han de confondre, perquè no coincideixen en la seva significació.

Hi ha gent que molt sovint pensa que la teologia pastoral no és res més que la formulació d'unes activitats pastorals concretes, de tipus receptari, encara que sigui en el sentit més noble del terme. Poques vegades hom va més enllà i va prenent consciència que la teologia pastoral és molt més una tasca de planificació i de programació. Gairebé mai, hom no s'adona que, en el fons, la teologia pastoral és una tasca de diagnòstic sobre la validesa i la correcció teològica del conjunt de l'acció eclesial.

En aquest article ens referim a la teologia pastoral en el sentit estricte del terme, és a dir, a la tasca teològica de discernir la correcció evangèlica del conjunt de l'acció eclesial

Per a una anàlisi de la qüestió, cal superar dos plantejaments erronis: un plantejament per excés i un plantejament per defecte.

El plantejament per excés és aquell que exagera la centralitat de la matèria pròpia de la teologia pastoral, tot magnificant la seva importància i el seu lloc dins el conjunt de la teologia.

El plantejament per defecte és aquell altre que converteix bàsicament la teologia pastoral en una matèria secundària, necessària per als qui aspiren a exercir un ministeri pastoral, però irrellevant per als alumnes ordinaris d'una facultat de teologia.

2. R. PRAT, *Compartir la joia de la fe. Propostes per a una teologia pastoral*, Barcelona, Facultat de Teologia de Catalunya - Ed. Herder, 1985, pp. 30ss. Traducció castellana (ampliada): *Tratado de Teología Pastoral. Compartir la alegría de la fe*, Salamanca, Secretariado Trinitario, 21995.

El plantejament que cal fer és aquell que, al mateix temps que destaca la dependència de la teologia pastoral respecte de les altres matèries teològiques, vol mostrar també de quina manera les altres matèries teològiques depenen de la teologia pastoral. Cercar aquesta profunda interrelació és l'objectiu d'aquest article.

En un primer moment, descriurem la problemàtica i les necessitats que emergeixen en la vida diària respecte d'aquesta qüestió. Reflexionarem sobre les causes personals, ambientals i estructurals que generen aquesta problemàtica, i subratllarem les conseqüències que se'n deriven per a la vida de l'Església, per a la transformació de la societat en comunitat i, en definitiva, per a la mateixa existència teològica.

En un segon moment, intentarem de cercar i formular un punt de partença adient per a la solució adequada del problema viscut. Centrarem la reflexió de la recerca d'un punt de partença adient a l'entorn de la qüestió del mètode teològic.

En un tercer moment, enumerarem algunes línies de recerca més importants, que caldria anar aprofundint teològicament de cara al futur, per tal d'anar obrint uns camins objectius i reals de superació de la problemàtica esmentada.

En un quart moment, subratllarem les línies operatives prioritàries i més urgents.

En la conclusió podrem verificar que aquesta tasca d'aproximació entre reflexió i praxi, mitjançant una teologia pastoral correcta, és molt important de cara al futur de la mateixa teologia. A més a més, veurem també que és un dels objectius més recorrents i més clars de cara a l'aplicació del Concili Provincial Tarraconense³.

I. PROBLEMÀTICA

El problema de trobar el sentit i el lloc de la teologia pastoral en el conjunt dels estudis teològics no és solament una qüestió de debat entre experts, sinó que és una realitat vital i constatable en la vida diària acadèmica universitària. Almenys aquesta és la constatació que he fet al llarg de la meva docència durant els darrers vint anys.

Hi ha dos fets que poden ajudar a constatar aquesta realitat en la vida acadèmica de cada dia.

El primer fet és la constatació de la manca de motivació per a l'estudi de la teologia que es dona en bastants dels alumnes que estan acabant els estudis teològics institucionals.

El segon fet és la constatació de la manca de voluntat i d'espai vital per a

3. *Concili Provincial Tarraconense, 1995. Resolucions i missatge* (Documents del Magisteri 29), Barcelona, Claret, 1996.

la reflexió teològica que es dona entre els alumnes que han acabat els estudis teològics i que estan immersos en l'acció pastoral diària.

El primer fet és una constatació que he observat entre els alumnes que acaben els estudis teològics institucionals. És la constatació d'una inapetència, que d'una banda té l'explicació de voler acabar l'etapa de formació reglada i amb l'obligació de passar els exàmens.

Tanmateix, allò que hom constata no és el desig d'acabar els estudis obligatoris per a estudiar pel seu propi compte, sinó una voluntat decidida d'acabar els estudis de la teologia i poder dedicar-se a quelcom més pràctic, que tingui més sentit i que valgui la pena. Molta gent pensa que això més pràctic i que dona sentit és solament l'acció pràctica i operativa directa. És el resultat d'uns estudiants que, en llurs estudis acadèmics, no han descobert que no hi ha res més pràctic que una bona teoria.

Penso que, en acabar els estudis teològics, hauríem d'haver assolit un triple objectiu. En primer lloc, haver adquirit un domini del vocabulari propi de la teologia, que pogués capacitar per a la lectura de tota la literatura teològica. En segon lloc, la descoberta d'un mètode de treball teològic, que permetés de fruit amb l'estudi i amb la recerca teològica personal i en grup. En tercer lloc, l'elaboració d'una síntesi del conjunt de la teologia, que permetés d'especialitzar-se sense perdre mai la visió de conjunt.

Quan un estudiant, en acabar els estudis institucionals, no ha après a gaudir amb l'estudi de la teologia, vol dir que alguna cosa ha fallat en el seu itinerari formatiu. Una de les possibles interpretacions d'aquesta situació, entre altres, pot ser la manca d'arrelament de tot el procés acadèmic en la realitat viscuda, i la manca de projecció del procés viscut en la mateixa realitat.

El segon fet, també, és molt significatiu, perquè és la constatació repetida que, quan hom es dedica a l'acció, deixa de banda i fins i tot oblida els estudis teològics realitzats. L'estudiant farà servir els estudis teològics, tal vegada, per a donar alguna conferència i planificar algun curs teòric, però no ha descobert encara la profunda relació que tenen els estudis teològics amb la pràctica de la vida de cada dia. És un mal senyal quan la teologia serveix solament per a poder organitzar cicles de conferències i cursos.

Un bon professional és aquell qui, en acabar els estudis, verifica la teoria estudiada. Aleshores s'adona que la teoria estudiada no era una especulació aliena a la realitat, sinó un instrumental metodològic per a aproximar-se amb profunditat a la mateixa realitat. Al mateix temps que realitza aquesta aproximació a la realitat, el professional enceta el seu propi procés de recerca, quan observa que hi ha aspectes de la realitat que no encaixen exactament amb la teoria apresada i que cal pensar pel seu compte, per tal de cercar uns nous camins de cara al futur.

D'aquesta manera, un bon professional enceta el seu propi camí personal de recerca. Aquesta dinàmica de la recerca personal dona els seus fruits al cap de molts anys, però mentrestant serveix per a mantenir i alimentar el dinamisme de la seva pròpia reflexió teològica.

Quan un estudiant no ha après a pensar pel seu propi compte, fent aquesta doble tasca de verificació dels conceptes apresos i de la recerca d'uns nous conceptes que permetin una aproximació més realista als fets i a les seves interrelacions, vol dir que alguna cosa ha fallat. Una de les possibles interpretacions és la manca d'arrelament i de projecció dels estudis realitzats.

Aquesta doble problemàtica —la manca de motivació i la manca de projecció i d'esperit de recerca— és un fet que, per suposat, no afecta pas tothom, però que és massa comú i es dona massa sovint entre els estudiants, per a considerar-lo solament una excepció que confirma la regla.

Això explica una mica la manca de creativitat que vivim, quan en realitat estem passant per uns temps en què caldria molta més imaginació per a poder donar resposta a la multitud de necessitats i de problemes que tenim plantejats.

Per altra banda, aquesta recerca de respostes als problemes i necessitats reals viscudes, sovint no es dona en el nivell de la recerca teològica, sinó d'una manera molt més immediatista, pragmàtica i, en definitiva, de caire més aviat conjuntural. El resultat d'aquest immediatisme és la formulació d'unes respostes vàlides a curt termini però inútils en una perspectiva més ampla.

Aquesta disfunció existencial genera una sensació de separació entre la teologia, la pastoral i l'espiritualitat; disfunció que patim sovint en la reflexió teològica i en la vida de l'Església i que té unes conseqüències molt negatives per a tothom.

Tanmateix, estem passant per una etapa històrica en què fa molta falta cercar una nova unitat entre el pensament, l'afectivitat i l'acció, és a dir, una nova unitat antropològica. Per això podem dir que aquests fets, descrits i analitzats, indiquen que no caminem en la direcció correcta.

Quan falla la relació entre l'estudi teòric i la realitat pràctica, a més a més d'una separació entre la teoria i la pràctica, es dona, en les persones i en les comunitats, una disfunció entre l'univers emocional intern i la projecció exterior transformadora.

Aquesta manca d'interrelació entre la reflexió i l'acció, i aquesta manca d'unitat antropològica, fan que la reflexió teològica esdevingui especulació racionalista, que l'elaboració interior personal esdevingui aïllament intimista i que l'acció exterior esdevingui un activisme.

Podem afirmar, doncs, que la separació excessiva entre aquestes tres dimensions de l'existència teològica —teologia, espiritualitat i pastoral— està fent mal al conjunt de la teologia i que cal tornar a plantejar la necessitat urgent d'una aproximació entre la teologia com a reflexió, l'espiritualitat com a elaboració d'una unitat antropològica multidimensional, i la pastoral com a verificació operativa. Són els tres moments necessaris d'un únic dinamisme teològic i evangèlic.

Si analitzem aquesta situació descrita, podem veure que hi ha unes causes

personals, unes causes ambientals i, finalment, unes causes estructurals que l'expliquen.

Les causes personals són sempre de caire individual, i són les que expliquen que hi hagi algunes persones que no viuen aquesta separació entre el pensament i l'acció, i que hi hagi una altra gent que la viu d'una manera accentuada. Tots han tingut la mateixa formació, però les reaccions són diverses. En ambdues situacions viscudes, sempre hi trobarem la presència o la manca d'un arrelament existencial i del sentit de la projecció transformadora dels estudis de la teologia que estan fent.

Les causes ambientals influeixen també la situació, ja que generen un ambient més o menys favorable a l'esforç de qualitat, a l'especulació abstracta o bé a la dispersió superficial. Aquestes causes ambientals realitzen un reforçament de les actituds personals prèvies, estimulants positivament o negativament la vida intel·lectual, afectiva i espiritual.

De tota manera, les causes personals i les causes ambientals no expliquen la situació tan generalitzada que estem vivint. Cal cercar unes causes de caire més estructural.

Aquestes causes estructurals responen a una doble manca. La primera afecta al punt de partença dels estudis teològics. La segona es refereix a l'objectiu final del curriculum teològic acadèmic.

El punt de partença ha de ser sempre una motivació arrelada en la realitat i en les necessitats que hi ha presents en aquesta realitat social i eclesial. Aquesta necessitat de realisme en el punt de partença no queda solucionada solament amb una anàlisi científica, sociològica, psicològica i filosòfica del món contemporani, que per suposat és absolutament necessària, sinó que cal també una anàlisi teològico-pastoral d'aquesta mateixa realitat.

Aquesta anàlisi teològico-pastoral ajuda a descobrir les motivacions evangèliques, teològiques i antropològiques que hi ha presents i actuant a l'interior de la realitat estudiada. Aquestes motivacions, en definitiva, acaben per afectar el mateix alumne que està fent l'estudi de la teologia i li donen una motivació adequada per a estudiar les diverses matèries teològiques i iniciar-se en la investigació.

El punt d'arribada de la teologia és la comprensió i transformació de la realitat humana. Aquesta transformació passa per l'elaboració d'uns criteris teològics i morals que permetin de realitzar un camí operatiu, però també exigeix uns punts de referència espirituals i pastorals que transformin els criteris teològics en un disseny operatiu comunicador de la vida interna eclesial. Aquest disseny operatiu és una motivació necessària molt valuosa per a estudiar i conrear l'esperit de recerca.

Les conseqüències d'aquesta manca de motivació i de projecció són d'un gran abast. De fet, generen una espiral i una actitud continuada de separació entre pensament i acció.

Sovint ens trobem amb una reflexió teològica molt interessant i de gran abast, però que no arriba a la comunitat cristiana i a la societat, perquè resta

tancada en un univers acadèmic i no és traduïda al llenguatge de la comunicació espiritual i pastoral⁴. Aleshores no esdevé una veritable il·luminació de la realitat quotidiana ni de la vida de la gent del carrer.

Per altra banda, entre la gent del carrer —en especial la gent que pertany als moviments d'apostolat seglar, la gent que pren part activa en la vida de les comunitats cristianes, i la gent que cerca el sentit de la vida— es dóna una recerca i una reflexió molt arrelada en la realitat immediata, però allunyada de la reflexió teològica acadèmica universitària. És una reflexió molt viva i valuosa, però, de vegades, mancada de la profunditat de la reflexió teològica.

D'aquesta manera, i a causa de la separació, les dues realitats queden malparades. La teologia acadèmica no arriba a il·luminar la vida de la gent, per manca de projecció, i la reflexió dels cristians del carrer, per manca de mitjans teològics adequats, no troba la solució als problemes.

Per altra banda, aquesta separació entre el pensament i l'acció genera una gran dificultat per a donar resposta a les situacions noves que vivim. A causa d'aquesta manca de connexió es dóna una separació entre els espais existencials on es crea la vida nova i la reflexió que intenta donar resposta a unes qüestions, que tal vegada varen ser importants fa un temps però que han deixat de ser rellevants en l'actualitat. Aleshores, sempre arribem tard per a servir el poble en les seves necessitats existencials del moment.

És cert que una facultat de teologia ha de realitzar una investigació pura i oberta. Aquesta recerca és fonamental per a no caure en l'immediatisme. Tanmateix, igual que la ciència investiga i verifica hipòtesis cada vegada més comprensives i interpretatives de la realitat global de la matèria, però no deixa de banda les aplicacions que es poden fer a partir de les descobertes fetes, també la teologia ha d'investigar la comprensió de Déu i de la salvació, ha de cercar el sentit de la vida, del món i de la història, a partir de la Paraula, però sense oblidar l'aplicació de les descobertes realitzades a les necessitats actuals de la societat i de la comunitat cristiana.

Si no investiguem, podem caure en la superficialitat i en unes formulacions excessivament primàries; però si no atenem les necessitats del present, tenim el perill de pensar que estem fent una teologia molt important i transcendent, quan en realitat es tracta de fer una teologia per a la gent que viu la realitat diària en la immanència.⁵ Aquesta teologia des de la realitat, aparentment, és una teologia feble, però és una teologia necessària.

4. La difusió del pensament teològic, en clau espiritual i pastoral, és d'una gran importància per a la mateixa teologia. Actualment s'està recuperant la importància d'aquest llenguatge tradicional de la teologia. Cf. l'obra d'autor Anònim de la segona meitat del segle XIV, *The cloud of unknowing*, London, Pequin Books, 1978 (trad. castellana: *La nube del no-saber*, Madrid, Paulinas, 1991).

5. André DUMAS, *Una teología de la realidad: Dietrich Bonhoeffer*, Bilbao, Desclée de Brouwer, 1971. Vegeu també *Croire et douter*, Paris, Éditions St. Paul, 1971. Són dos exemples concrets de diàleg teològic entre la fe i la realitat de cada dia.

La realitat interna divina escapa a tot intent de formulació teològica humana⁶. Cal reconèixer, doncs, la profunda limitació de la ment humana per a dur a terme una veritable tasca teològica.

Som els éssers humans, en els nostres diferents nivells d'evolució, els que necessitem del llenguatge de la teologia per a comprendre el sentit de la vida i, aleshores, poder creure i viure. Això demana una teologia que vagi donant respostes a les preguntes existencials del poble.

Tanmateix, la dificultat d'anar donant respostes a les preguntes humanes reals, a causa de la desconexió amb la realitat existencial, comporta el perill de fer una teologia cada vegada més allunyada dels interessos reals de la gent. Aleshores, la teologia va per una banda i la gent cerca el sentit de la vida per uns altres camins.

En les dècades posteriors a la Segona Guerra Mundial, des dels anys cinquanta fins als setanta, es va produir un gran esforç d'atansament de la teologia a la realitat⁷. Cal reprendre aquell esforç teològic, però amb les lliçons que hem anat aprenent durant les darreres dècades. Aquesta represa és la condició de possibilitat per a recuperar la joia d'una reflexió teològica arrelada en la vida diària i projectada a la participació en un nou disseny del món, que estigui al servei de la persona humana, de la comunitat i del dinamisme històric.

II. LA QÜESTIÓ DEL MÈTODE TEOLÒGIC

Evidentment, en un article no podem solucionar una problemàtica com la que acabem de descriure. La solució ha de ser el resultat del compromís de molta gent, en un gran moviment de renovació teològica. Davant aquesta magnitud no és correcta ni la pretenció de trobar una solució de tipus individual ni l'actitud d'amagar el cap sota l'ala i dedicar-se a altres qüestions teològiques que siguin menys complicades. L'actitud correcta és la de participar en un debat que cal fer entre molta gent.

En aquesta col·laboració voldria suggerir un punt de partença metodològic, subratllar algunes línies de recerca i fer unes propostes operatives.

El punt de partença teològic per a un treball veritablement comunitari ha de ser sempre metodològic, és a dir, ha de consistir en el disseny d'un procés clar, concret i participatiu, que puguem anar realitzant entre tots i d'una manera contínua i metòdica.

Crec que la divisió acadèmica de la teologia en departaments és molt inte-

6. La introducció de Clifton WOLTERS a la lectura de *The cloud of unknowing* 35-50 és molt suggerent de cara a aquesta necessitat d'humilitat teològica.

7. Ens referim a les aportacions teològiques de Rahner, Congar, Chenu, De Lubac, Häring, Alfaro, Küng, etc. Per a una visió general, vegeu R. VANDER GUCHT i H. VORGRIMLER, *Bilan de la théologie du XX siècle*, Paris, Casterman, 1970, i, també, Jean LESTAVEL, *Les prophètes dans l'Église contemporaine*, Paris, Éditions de l'Épi, 1969.

ressant per a fer una tasca ben especialitzada i eficaç. Tanmateix, aquesta especialització té el perill de l'absolutització de la pròpia recerca i de l'oblit de la recerca que fan els altres departaments. Solament amb la col·laboració entre les persones i els departaments, el treball especialitzat acaba per esdevenir un treball acreditat i vàlid. Per això cal mantenir el treball teològic departamental, però assegurant molt més una interrelació eficaç entre tots els departaments.

Per tal d'avançar en aquesta direcció, i d'una manera correcta, tal vegada pot ser un bon ajut recordar la proposta que ja fa anys va fer el professor Bernard Lonergan⁸. Crec que les seves línies metodològiques poden ajudar-nos a organitzar una recerca teològica especialitzada i, al mateix temps, ben interrelacionada. Recordem sintèticament la seva proposta.

Lonergan divideix la tasca de la teologia en dos grans moviments o dinàmismes.

El primer moviment o dinamisme consisteix en la tasca de copsar el fenomen de la religiositat i de la fe en el món contemporani —la conversió intel·lectual, moral i religiosa, segons la seva terminologia⁹— i globalitzar una mirada objectiva sobre la situació real actual. El segon moviment consisteix a reproduir el fenomen de la conversió en les circumstàncies del moment present i d'una manera oberta al futur.

El primer moviment és el que ell anomena el *camp* de la teologia. Seguint la teoria del coneixement tomista —experiència, intel·ligència, judici i deliberació¹⁰— segons Lonergan, aquesta tasca de copsar la realitat del fenomen, és realitzada per quatre grans especialitats de la teologia.

La primera especialitat és la *investigació*¹¹, i consisteix a observar i copsar plenament el fenomen religiós en la vida de la humanitat i especialment en la Sagrada Escripura i en la seva vivència a l'interior de la història política, social, econòmica, cultural i religiosa de la humanitat, des dels seus orígens fins als nostres dies.

La segona especialitat és la *interpretació*¹² del fenomen copsat. Aquesta especialització consisteix en tota la tasca hermenèutica i exegètica de la fenomenologia de la conversió intel·lectual, moral i religiosa, descrita i organitzada per la primera especialitat.

La tercera especialitat és la *història*¹³, i consisteix a realitzar un discerniment de l'experiència viscuda, en l'espai i en el temps, a través de l'anàlisi dels conflictes, de les contradiccions, de les discussions i dels debats històrics

8. Bernard LONERGAN, *Method and Theology*, London, Darton and Logman and Todd, 1971.

9. *Ibid.*, pp. 217 ss.

10. B. LONERGAN, *Insight. A study of human understanding*, London, Darton, Longman and Todd, 1958. És la tesi doctoral de B. Lonergan. No és un llibre de fàcil lectura, però molt important per a comprendre el seu pensament.

11. *Method and Theology* 149.

12. *Ibid.* 153ss.

13. *Ibid.* 175ss.

que s'han anat donant a l'interior del fenomen general humà, en el seu dinamisme, en la seva recerca de sentit i en la seva vivència religiosa.

La quarta especialitat és la *dialèctica*¹⁴, i consisteix a englobar tota la constel·lació d'informacions i de coneixements, de tal manera que puguem arribar a detectar d'una manera objectiva quina és l'afirmació capital del moment present.

L'afirmació capital és aquella que dóna raó de tot el que comprenen les altres diferents formulacions i, anant més enllà, és capaç de donar raó de quelcom més que les altres no poden explicar. L'afirmació capital ens situa, doncs, en l'horitzó assolit per l'auto-comprensió religiosa de la mateixa humanitat¹⁵.

Quan hem assolit una comprensió fenomenològica, hermenèutica, històrica i filosòfica de la situació del fet religiós existent en el món, hem recorregut la meitat del camí de la teologia. És un recorregut que ens ajuda a descobrir les arrels i el sentit de la vida humana.

En aquest primer moviment, el mètode teològic manté sempre la seva especificitat de partir de la Paraula de Déu. Tanmateix, en gran part és deutora de la mediació de la mentalitat científica, de les ciències humanes (la sociologia, la psicologia, l'economia, l'antropologia, la història, etc.) i, d'una manera especial, de la filosofia.

En aquest nivell, doncs, es realitza un diàleg constant i permanent entre la fe i la cultura. Aquest diàleg permanent és el que fa que la teologia no sigui de cap manera una arqueologia del passat, sinó un diàleg del present amb el passat per a preparar el futur.

El segon gran moviment o dinamisme consisteix en la tasca de la reproducció del fenomen de la religiositat i de la fe. Aquest segon moviment és el que Lonergan anomena *el tema de la teologia*. Aquest segon dinamisme, seguint una vegada més la teoria tomista del coneixement, té unes altres quatre especialitats funcionals, que corresponen als diversos nivells del desenvolupament del coneixement.

La cinquena especialitat és la que Lonergan anomena *fonamentació*¹⁶. Aquesta especialitat de la teologia correspon al nivell de la deliberació i està molt a prop de la recerca que realitza l'especialitat de la dialèctica. La fonamentació consisteix en la tasca de mostrar, des de la Paraula de Déu i des de l'autocomprensió de la pròpia fe i de l'experiència cristiana, la raonabilitat i la coherència de la vivència de la fe en el món contemporani.

Aquesta especialitat subratlla els trets bàsics i característics d'una teologia fonamental, arrelada en la història de la fe. És a dir, elabora una teologia fonamental que brota de l'afirmació capital del moment i que es projecta vers

14. *Ibid.* 235ss.

15. *Ibid.* 104-105; 220-224.

16. *Ibid.* 267ss.

l'obertura d'un nou horitzó, cada vegada més obert a la multidimensionalitat de la persona, cada vegada més responsable de la construcció del futur i cada vegada més fidel a la Paraula.

La sisena especialitat és la que s'anomena *doctrines*¹⁷. Aquesta especialitat intenta formular, a nivell del discerniment i del judici, quins són els continguts nuclears salvífics de la «conversió intel·lectual, moral i religiosa». És la formulació dels continguts de la revelació, prèviament fonamentada teològicament. Suposa el desenvolupament de la capacitat de tematitzar l'estructura interna de la fe.

La setena especialitat s'anomena *sistemes*¹⁸, i consisteix en l'esforç de traduir els continguts doctrinals de la fe en els diferents llenguatges ideològics i multiculturalment del món contemporani, i fer un discurs explicatiu coherent.

En el fons, es tracta de fer el mateix que varen fer sant Agustí i sant Tomàs en el seu temps, és a dir, es tracta d'explicar els continguts de la fe, d'una manera intel·ligent i ordenada, dins un sistema determinat de pensament i de valors comprensible per a la gent de la pròpia generació.

La diferència entre el passat i el present està en el fet que cal desenvolupar aquesta tasca en un món molt més complex, pluralista i secularitzat. Aquesta complexitat fa que aquesta tasca de la traducció dels continguts de la fe en el llenguatge de les diverses cultures no pugui ser desenvolupada per una persona, sinó que ha de ser el resultat d'un treball teològic comunitari. Aquest treball teològic comunitari ha de ser molt especialitzat, però al mateix temps interrelacionat.

Aquesta complexitat de la tasca teològica en el món contemporani ha de donar un tipus de resposta que superi dos extrems distorsionadors: la involució fonamentalista i el gnosticisme.

El primer extrem és el de la involució i el fonamentalisme. La involució és generada per la por a perdre la identitat de la fe, i aleshores s'esforça a conservar unes formulacions fixistes i un llenguatge del passat, confonent aquestes formulacions i aquest llenguatge amb la doctrina.

L'altre extrem és el gnosticisme, i consisteix a fer un esforç real de traducció de la doctrina en un llenguatge nou, fruit de l'esforç permanent d'autocomprensió de la fe, però que, a causa de la manca d'una fonamentació adequada, d'una manca de precisió i d'una manca de claredat interna teològica, aquest esforç en realitat acaba per diluir-se a l'interior de la cultura del moment present i de la constel·lació de valors de l'entorn.

Entre ambdós extrems, i en un equilibri mai assolit del tot, es realitza la tasca de la reflexió teològica sistemàtica, i consisteix en la formulació dels continguts de la fe en un nou llenguatge comprensiu per a la gent de la pròpia cultura i del propi temps.

17. *Ibid.* 295ss.

18. *Ibid.* 335ss.

Quan assolim aquesta fita, sembla que s'acaba la tasca de la reflexió teològica. Tanmateix la tasca de la teologia no s'acaba aquí. Li manca encara la capacitat de la comunicació real i operativa amb la gent del carrer.

Quan parlem de la gent del carrer ens referim a tothom, sense cap distinció, és a dir, al món universitari, al món obrer, al món rural, als joves i als grans, a les dones i als homes, a la gent de totes les cosmovisions, de totes les ideologies, de les cultures i les subcultures diverses, de totes les tendències polítiques, és a dir, en definitiva, a totes i cadascuna de les persones. Aquesta tasca de la comunicació, segons el mètode teològic Lonerganià, és l'objectiu de la vuitena especialitat funcional de la teologia.

Aquesta vuitena especialitat funcional de la teologia és la que Lonergan anomena *comunicacions*¹⁹. Aquesta especialitat de les comunicacions té un triple objectiu: cognitiu, constitutiu i efectiu.

La tasca *cognitiva*²⁰ és la que s'esforça a transmetre els continguts sistemàtics de la teologia, a l'interior d'un univers sòcio-cultural concret, de cara a edificar un significat comú. El significat comú és la condició de possibilitat per a generar l'existència comunitària. Quan es perd el significat comú, la comunitat està començant el seu veritable procés de desintegració.

La tasca *constitutiva*²¹ consisteix a trobar unes mediacions, teològiques i pedagògiques, necessàries per a construir realment la comunitat, compartir el significat comú i comunicar-lo al seu entorn.

La tasca *efectiva*²² és el treball diari i continuat, que consisteix a traduir els continguts sistemàtics i les mediacions teològiques i pedagògiques en categories d'acció.

És en aquesta vuitena especialitat funcional de la teologia on cal situar el veritable sentit i el lloc de la teologia pastoral dins el conjunt dels estudis teològics.

En efecte, la teologia pastoral és l'especialitat funcional de la teologia que, al final del cercle hermenèutic teològic recorregut per les altres especialitats, rep els continguts que cal traduir en continguts significatius i en categories d'acció de cara a construir la comunitat mitjançant el llenguatge d'un significat comú. Aleshores, la vuitena especialitat verifica la realitat d'aquests continguts i la validesa d'aquest llenguatge teològic.

A partir d'aquesta verificació subministra a les altres especialitats funcionals de la teologia una motivació i unes noves qüestions existencials de cara a un nou punt de partença del cercle hermenèutic teològic.

Segons la metodologia teològica de Bernard Lonergan, totes les especialitats, al mateix temps que són funcionals, han de cooperar en la seva unitat

19. *Ibid.* 355.

20. *Ibid.* 76, 356.

21. *Ibid.* 77.

22. *Ibid.* 78.

dinàmica teològica. Cada especialitat funcional fa la seva aportació específica a les altres i, al mateix temps, rep l'aportació que li fan les altres especialitats.

Per aquesta raó, la teologia pastoral ha de ser receptora dels fruits de les altres especialitats funcionals i, per tant, és deutora a tot el recorregut antropològic, filosòfic, bíblic i teològic realitzat per aquestes altres especialitats funcionals. Al seu torn, la teologia pastoral realitza la tasca de verificar la validesa del treball que han realitzat les altres especialitats funcionals, i subministra a la reflexió teològica general les noves qüestions, que la teologia pastoral ha extret del diàleg cognitiu, constitutiu i efectiu amb la realitat.

D'aquesta manera, segons Lonergan, es tanca tot el cercle hermenèutic de la teologia, que no és pas un cercle tancat en ell mateix, sinó que és una espiral que va penetrant, des de la fe i des de l'eclesialitat, en la realitat i en el sentit últim de la història.

Aquesta exposició sintètica sobre la metodologia lonerganiana pot ajudar a descobrir de quina manera es podria potenciar l'arrelament i la projecció de tot l'estudi teològic que postula la teologia pastoral.

En el punt de partença de la teologia, es tractaria d'afegir a la comprensió socio-cultural, psico-social i filosòfica del món, un esforç d'autocomprensió del cristianisme a l'interior de la història. Aquesta autocomprensió hauria de consistir en una descripció de totes les problemàtiques diverses i de les necessitats sentides, que està vivint la fe en cada situació històrica. Aquesta descripció ajudaria a motivar molt més el sentit d'un estudi teològic de caire científic i hauria d'estimular l'estudiant a dur a terme una recerca profunda i arrelada en els fets reals.

El punt d'arribada dels estudis teològics hauria de consistir a verificar si tot el recorregut realitzat ha donat com a resultat una resposta adequada a les necessitats i a la problemàtica sentida per la comunitat cristiana i per la recerca religiosa de la gent que viu en el món contemporani. Aquesta verificació serviria per a fer una bona sedimentació teològica de tots els elements positius estudiats i per a formular les noves qüestions que haurien de ser objecte d'una nova reflexió teològica.

Aquesta proposta és ben clàssica, però té el mèrit de replantejar la necessitat simultània de l'especialització teològica i de la cooperació entre totes les especialitats. Crec que la constatació d'aquesta necessitat simultània és la veritable aportació del pensament de Lonergan.

La proposta lonerganiana ha de ser adaptada a les diferents situacions culturals del món, però cal que sigui tinguda en compte a tots els nivells. En l'actuació concreta, una adaptació realitzada a l'Amèrica Llatina no cal que coincideixi exactament amb una altra realitzada a l'interior de les cultures africanes. Segurament una lectura europea no correspondrà exactament a la realitzada dins la mentalitat asiàtica. Fins i tot, dins la mateixa Europa, la mentalitat llatina actuarà de manera diferent de l'anglosaxona. Són unes adaptacions necessàries per a ser fidels a la realitat socio-cultural i psico-social.

La diversitat és certa, però no és menys cert que, acceptades aquestes necessàries adaptacions ideològiques, econòmiques, polítiques i culturals, és possible d'iniciar un nou temps de cooperació teològica oberta, universal, multicultural i interreligiosa. Endegar aquest nou procés de recerca teològica, realitzada en cooperació universal, pot ser una tasca ben difícil, però sens dubte apassionant.

La teologia pastoral té la finalitat de vetllar i treballar per assegurar la transmissió de la fe, és a dir, del fons comú eclesial que va més enllà de les diverses adaptacions culturals. Aquest fons comú de la fe és el Misteri Pasqual, present a l'interior de la història i que transcendeix totes les situacions particulars, totes les cultures i, en definitiva, totes les ideologies concretes²³.

L'estructura interna del Misteri Pasqual dona les claus per tal que la teologia pastoral pugui fonamentar adequadament l'esdeveniment sacramental eclesial i concretar-lo en una pastoral profètica correcta, en una pastoral litúrgica viva i en unes estructures educatives de la fe, que permetin una recepció vital del missatge cristià i una transmissió existencial, oberta i universal.

Aquesta tasca no és un treball immediatista, sinó que demana un cert distanciament de les realitats immediates per a situar-les en un context més ample i suficientment panoràmic, per a situar cada aspecte de la realitat en les seves veritables proporcions.

Per a poder fer aquesta feina d'una manera correcta en la vida diària, cal haver realitzat un entrenament adequat, ja que és una capacitat que no es pot improvisar i que demana una maduresa intel·lectual, però també una maduresa psicològica, social i espiritual.

La vida intel·lectual, separada de la maduresa psicològica, social i espiritual, té la tendència a fer quadrar la realitat amb els propis esquemes mentals. En canvi, quan es dona aquesta maduresa personal global, hom es deixa interpel·lar per la realitat i està sempre disposat a canviar els propis esquemes, adequant-los a la realitat viscuda. Aquesta flexibilitat mental, psicològica, social i espiritual no es pot improvisar. És un procés de maduració que demana molt de temps. Per això és necessari començar aquest procés des de l'etapa dels estudis institucionals, i fins i tot des dels seus mateixos inicis.

D'aquesta manera hi ha prou temps per a anar fent l'experiència de la globalitat i, passant per moments d'encert i moments de fracàs, anar sedimentant una teologia de caire sapiencial, que estigui preparada per a acompanyar les comunitats en el seu dinamisme vital existencial.

De ben segur que molta gent dona per suposat que això ja es va fent espontàniament amb els estudis i amb el pas del temps. Crec que els fets des-

23. El capítol sobre la *Teologia Pastoral Fonamental* del tractat de teologia pastoral *Compartir la joia de la fe* (pp. 44-52), enumera nou criteris per a assegurar la fidelitat al Misteri Pasqual. Aquesta fidelitat a la Pasqua i a la Pentecosta és la que fa de l'Església un «esdeveniment» permanent, actuant i salvífic.

menteixen que això es faci d'una manera tan espontània. Certament el temps compta molt per a poder arribar a aquesta actitud sapiencial; tanmateix, a més del pas del temps, cal una preparació específica i una exercitació adequada.

Aquesta preparació específica i aquesta exercitació adequada és l'especificitat, el sentit concret i el lloc de la teologia pastoral dins el conjunt dels estudis teològics acadèmics.

La teologia pastoral, doncs, ha de prendre la iniciativa de reflexionar sobre quina és aquesta preparació específica que cal assolir per a poder arribar a incidir autènticament en la realitat, ha de proposar quina és l'exercitació adequada que cal realitzar al llarg del currículum acadèmic per tal d'assolir aquesta maduresa i ha d'anar investigant les bases teològiques i pedagògiques per a fer efectiu tot aquest recorregut.

III. LÍNIES DE RECERCA

Per a dur a terme aquest objectiu global, cal la cooperació de tothom, ja que és el resultat de totes les especialitats funcionals, que treballen un una perspectiva d'unitat dinàmica. Per això, cal cercar entre tothom les línies de recerca i els camins operatius.

De tota manera, podem suggerir algunes línies de recerca que poden ajudar a estimular una recerca més comunitària.

1. *Recuperar les arrels evangèliques del terme pastoral*

El terme «pastoral» és un concepte no gaire adequat per a la mentalitat contemporània, de caire cosmopolita, secularitzada i allunyada de la vida rural en la qual va emergir el terme. Per això, en el llenguatge més ordinari dels mitjans de comunicació social és molt comprensible que s'hagi anat cercant una nova terminologia, més significativa per al nostre temps.

Tanmateix, en el llenguatge teològic acadèmic, crec que no hi ha raons per a substituir el terme, ja que quan usem un nou terme, com ara «teologia pràctica», tot el que guanyem en l'ús d'un llenguatge actualitzat ho perdem en la precisió i en la fidelitat als continguts originals.

Per a una renovació del terme i una adequació a la mentalitat del món contemporani, cal recuperar el triple sentit del terme *pastoral* de la paràbola del Bon Pastor, narrada en el quart evangeli²⁴.

24. Jn 10,14-15. Vegeu també les implicacions del text de cara a l'evangelització, en el meu estudi sobre *La misión de la Iglesia en el mundo*, Madrid, Ed. S/M, 1989; i les conseqüències de cara a la comunió eclesial, en el llibre *El dinamismo de la comunión eclesial*, Salamanca, Secretariado Trinitario, 1989.

En aquesta paràbola el terme pastoral té, en primer lloc, un significat de coneixement de la realitat («conec les meves ovelles»). Aquest coneixement existencial i vital de la realitat de les persones, del seu entorn i de les estructures, és una dimensió permanent i actuant de la teologia pastoral.

Aquest coneixement existencial de la realitat, en la seva complexitat, no és un coneixement immediatista, i solament és pràctic fins a cert punt, perquè el coneixement vital de la realitat és una tasca lenta, pacient i contínua, que de vegades dóna els seus fruits al cap de molt temps de dur a terme una tasca d'investigació. Si per pràctic, doncs, entenem quelcom immediat, molt sovint l'esforç per conèixer la realitat no té res d'immediat, i aleshores seria molt poc pràctic.

En segon lloc, el terme *pastoral* té un significat de transmissió de la fe, entesa com a coneixement personal del Crist, i de diàleg amb el món, realitzat des de l'interior de la mateixa fe («les meves ovelles em coneixen a mi»). La transmissió de la fe, doncs, segons aquesta paràbola, consisteix a donar a conèixer el Crist, revelador de Déu i donador de l'Esperit. Aquesta transmissió del coneixement de Déu a la humanitat és la tasca de la teologia pastoral i, en el fons, és el veritable «logos» de tota la teologia.

En tercer lloc, el terme *pastoral* és la recerca de les mediacions antropològiques, teològiques i espirituals necessàries per a edificar un pont entre la realitat viscuda i la Paraula revelada («dono la vida per les ovelles»). Aquest pont teològic i pedagògic pot prendre tantes formes com situacions vitals hi ha en el món, i és l'antítesi d'un treball rutinari que tendeix a repetir les mateixes fórmules estereotipades davant la realitat, sense fer cap esforç per adaptar-se a cada situació concreta per ella mateixa. De tota manera, tampoc no és una adaptació arbitrària, sinó que té molt en compte els elements nuclears, al mateix temps que és molt flexible amb els elements perifèrics.

La recuperació evangèlica del significat del terme *pastoral* és, doncs, bàsica per a una renovació de la teologia pastoral i àdhuc per a una renovació de tota la teologia.

2. La praxi, lloc teològic²⁵

Una segona línia de recerca per a estimular una renovació existencial de la teologia és l'aprofundiment en la praxi com a lloc teològic.

Més enllà de totes les interpretacions de la realitat, aquesta va evolucionant per ella mateixa, ja que el veritable dinamisme humà, en el fons, escapa a totes les interpretacions limitades i parcials que som capaços de fer els éssers humans.

25. Vegeu el meu l'article *La praxi, lloc teològic*, dins *Qüestions de Vida Cristiana* 93 (1978) 110-119. És un article escrit ja fa anys però que continua descrivint correctament la situació que vivim i que expressa el meu pensament actual.

L'intent de copsar i participar en aquest canvi real, que de fet es va produint a l'interior de la història, és el sentit i el significat de la praxi. En la praxi hi ha, doncs, una línia de recerca molt important per a totes les ciències humanes. També la teologia, que és una reflexió humana sobre Déu i la seva manifestació a partir de la Paraula de Déu, té aquí una línia de recerca molt important de cara a la renovació del sentit intern de la mateixa teologia, de cara a l'acompanyament del Poble de Déu i de cara al servei del món.

Aquesta perspectiva de la praxi com a lloc teològic no és gens nova. De fet, va ser el veritable sentit teològic de tot l'Antic Testament, i també del Nou Testament. Recordem solament el sentit teològic dels llibres Històrics (en especial del llibre de l'Èxode), de tots els Profetes i fins dels llibres Sapiencials i dels Salms, per a adonar-nos d'aquesta realitat.

L'Antic Testament és una interpretació teològica, a la llum de la Revelació, de la vida i els fets del poble de Déu en el seu esdevenir històric vers la llibertat material, comunitària i espiritual.

En el Nou Testament encara és més palesa aquesta perspectiva pràctica de la revelació. La predicació del mateix Crist en els evangelis, la vida de la primera comunitat descrita en els Actes dels Apòstols, la problemàtica afrontada en les cartes paulines i en les cartes apostòliques i, finalment, la prospectiva anunciada en el llibre de l'Apocalipsi, són una constatació contínua del fet que la praxi és un lloc teològic. Tots els llibres de la Sagrada Escripura són una lectura creient de la realitat com a praxi transformadora i com a lloc teològic.

Aquesta perspectiva no s'ha perdut mai en la història de la fe i de la teologia. Va ser molt present en els Pares Apostòlics, que no varen fer res més que aplicar la lluminositat de la Revelació acompanyant la comunitat cristiana en el seu esdevenir històric. És la clau de volta de tot el pensament teològic i sapiencial de sant Agustí. És present també, com a eix vertebrador, en el projecte teològic de la *Summa Teològica* de sant Tomàs. Ha acompanyat la vida de l'Església sempre, fins als nostres dies.

La reflexió teològica de la praxi com a lloc teològic és present en la teologia contemporània, que ha dedicat un gran esforç a realitzar un diàleg pacient, acurat, crític i científic amb la modernitat i amb totes les temàtiques concretes que implica aquest diàleg.

La teologia de la praxi, doncs, sempre ha estat present en la història de la fe eclesial i en el servei teològic, però en l'actualitat més que mai ens cal recuperar aquesta perspectiva, amb un nou impuls, amb una nova frescor, amb la cooperació de molts i amb una nova llibertat.

Quan en el catecisme tradicional es preguntava «on és Déu?», la resposta era «Déu és al cel, a la terra i a tot arreu». Aquesta resposta, aparentment simple i estereotipada, té una gran densitat teològica, ja que proclama amb fermesa i claredat que Déu és a tot arreu i que és present, doncs, en la praxi humana.

Per aquesta raó cal reprendre un nou gran moviment de reflexió teològica a partir de la realitat, i especialment a partir de la praxi del Poble de Déu.

Certament és en la vida del Poble de Déu, com a sagrament universal de la salvació, on cal cercar el Déu de la vida.

De vegades passem molt de pressa pel damunt dels fets i de la vida del poble, pensant que ja coneixem prou bé la realitat d'aquest poble. Tanmateix podem afirmar que la desconeixem molt més del que pensem. Per aquesta raó hi ha poca sintonia entre la teologia que elaborem i la sensibilitat de la gent.

És més fàcil reflexionar teològicament a partir dels llibres impresos que no pas a partir de la vida diària i de la praxi del poble. En efecte, tot i ser difícil, és més fàcil ser experts en una determinada temàtica bibliogràfica que no pas en la complexitat de la vida de les persones i del poble.

La lectura dels llibres demana un esforç de comprensió filològica i una hermenèutica del llenguatge i de la ideologia subjacent al llenguatge; però és sempre una anàlisi objectiva ben concreta d'un llenguatge que, una vegada escrit, està ben determinat. Estudiar la vida, però, demana ensems un domini del llenguatge, un domini de l'entorn socio-cultural de l'esdeveniment que es vol interpretar, de la complexitat de l'univers intern dels éssers humans que actuen en l'esdeveniment, i un respecte a l'originalitat de cada persona, ja que és creada a imatge de Déu.

Per aquesta raó és molt comprensible que la gent prefereixi treballar a partir de llibres que no pas a partir del llibre obert, complex, multidimensional, sempre imprevisible i vital com és el llibre de l'existència humana i de la praxi de la vida diària.

Aprofundir en la praxi, en el fons, coincideix amb la tasca de reflexionar teològicament el sentit real, concret i últim de la Creació, ja que mitjançant aquest aprofundiment, estem elaborant teològicament el sentit de la primera part del Credo, en què proclamem que «creiem en Déu, Pare totpoderós, Creador del cel i de la terra».²⁶

Sens dubte aquesta línia de recerca de la praxi com a lloc teològic pot ser una perspectiva molt important de cara a la cooperació entre les diferents especialitzacions funcionals de la teologia. Cada especialitat de la teologia té quelcom a aportar i quelcom a rebre.

3. *La Paraula, llum que il·lumina la praxi*²⁷

La clau de volta per a una interpretació teològica correcta de la presència de Déu en la praxi del poble és la Paraula de Déu, viscuda a l'interior de la comunitat eclesial.

En efecte, la Paraula de Déu, correctament coneguda i interpretada

26. DENZINGER, *Enchiridion Symbolorum*, Barcelona, Herder, ³²1963, núms. 1-76.

27. *Dei Verbum* 1, 21-26.

mitjançant una bona exegesi, és la llum que revela i que, per tant, ajuda a veure allò que hi ha al darrere de l'aparença de les coses.

En aquesta línia de recerca, s'ha fet un gran progrés en aquest darrer segle i especialment després del Concili Vaticà II. La renovació assolida és de gran abast i de molta profunditat.

Actualment es tracta de continuar aquesta línia de la investigació exegètica, però potenciant molt més el diàleg interdisciplinari entre la recerca bíblica i la recerca teològica. És en aquest aspecte on cal desenvolupar uns camins operatius de cooperació real. Altrament la recerca bíblica té el perill d'esdevenir una tasca eminentment filològica i la teologia sistemàtica una tasca massa ideològica.

Tanmateix una cooperació oberta i crítica pot ser molt útil per al progrés dels estudis bíblics i dels estudis teològics. La recerca bíblica necessita tenir en compte la vida i els fets del Poble de Déu, que ha viscut alimentat per la Paraula de Déu però que també ha hagut d'anar donant resposta als problemes nous que han anat emergint a l'interior de la història social i eclesial. Aquest diàleg amb la realitat no és gens estrany a una veritable exegesi bíblica, perquè la Sagrada Escripura és una paraula escrita i, al mateix temps, una paraula viva. Una mirada exclusivament filològica no és fidel al veritable esperit bíblic.

La teologia sistemàtica ha de cercar sempre la clau de volta de la seva reflexió en la Paraula de Déu. De fet, la tasca de la teologia consisteix a anar donant respostes evangèliques a les preguntes i a les realitats humanes diverses que es donen en la vida diària. Certament no és una pura repetició de la teologia bíblica, ja que ha de respondre a les noves situacions, però tampoc no és una reflexió aliena al paradigma bíblic, perquè la teologia és sempre un discurs, realitzat a partir de la Paraula de Déu.

Aprofundir en la Paraula, com a llum que il·lumina la vida de la humanitat, en el fons coincideix amb la tasca d'aprofundir teològicament en el sentit de la Revelació.

Aquesta llum no és solament una realitat ornamental per a comprendre, d'una manera més il·lustrada, el sentit de la vida, sinó que és la lluminositat essencial per a penetrar en el fons de la realitat còsmica, personal i històrica, arribar per mitjà de la Paraula fins a la frontera de Déu i deixar-nos penetrar finalment per la llum del misteri de l'amor intern de Déu, manifestat en Crist i vessat al món en l'Esperit.

Aquest pelegrinatge vers la Llum no pot ser una qüestió elitista, complicada i a l'abast de molt poca gent. Segons l'evangeli, aquesta Llum ha d'estar a l'altura i a l'abast dels senzills²⁸.

Recuperar aquesta senzillesa i aquesta transparència no pot estar renyit de cap manera amb una recerca rigorosa, científica i a l'altura de l'evolució cultural i antropològica del nostre temps.

28. Mt 11,25s; Lc 21,1-4.

La penetració en l'Evangelí, com a gràcia i per la fe²⁹, és l'element aglutinador i unificador de totes les especialitzacions funcionals de la teologia, des de la primera especialitat del cercle hermenèutic, que és la investigació, fins a la darrera de totes les especialitats funcionals, que Lonergan anomena *les comunicacions*, i que és l'objectiu de la teologia pastoral.

Aquesta penetració evangèlica profunda i senzilla és fonamental per a prendre consciència i per a revivre existencialment i teològicament tota la segona part del Credo, és a dir, el sentit de totes les afirmacions del Credo Apostòlic que fan referència a la Revelació i a la Redempció³⁰.

Amb facilitat podem imaginar moltes maneres concretes de cooperar en aquesta línia d'investigació teològica. Es tracta de fer un treball interdisciplinari i multidimensional que podria ser molt apassionant.

4. *La vida eclesial, verificació de la praxi, com a lloc teològic, i de la lluminositat de la Paraula*³¹

Així com la reflexió sobre la praxi com a lloc teològic ens ajuda a redescobrir el sentit teològic salvífic de la Creació, i de la mateixa manera que la lluminositat de la Paraula ens estimula a viure el sentit teològic salvífic de la Revelació, la vida de l'Església és el camp de verificació de l'acció de l'Esperit, és a dir, de la Santificació.

La santificació a què ens referim no és la realització ètica i moral de la fe cristiana per part dels cristians. La santificació a què ens referim és la verificació de l'acció de l'Esperit en la vida real del poble, a través de l'acció pastoral de l'Església, Poble de Déu i Sagrament universal de la salvació.

L'eclesiologia estudia el misteri de l'Església com a Poble de Déu i com a Sagrament de la salvació. La teologia pastoral estudia aquest mateix Misteri de l'Església però mitjançant la seva acció real i concreta, a l'interior de la història de la humanitat. De fet, el Sagrament Església no té cap altre sentit teològic que el de ser el signe sensible i eficaç de l'amor de Déu, manifestat en Crist, és a dir, la tasca de ser «sal i llum», al servei de la salvació de la humanitat sencera³².

El sagrament eclesial coincideix amb la realitat històrica concreta de

29. Aquesta formulació de «la salvació com a gràcia i, per tant, per la fe» és l'eix vertebrador del pensament del professor Juan Alfaro. La seva reflexió teològica continua essent de gran solidesa. Vegeu Juan ALFARO, *Esperanza cristiana y liberación del hombre*, Barcelona, Herder, 1972; *Cristología y antropología*, Madrid, Cristiandad, 1973.

30. DENZINGER, 1-76.

31. El pensament de Gustavo Gutiérrez en la seva obra *Teología de la liberación*, Salamanca, Sígueme, 1971, és un model concret de recerca i de verificació en la vida de l'Església, de la lluminositat de la Paraula i de la praxi, com a lloc teològic.

32. Mt 5,13-16. La metàfora de la paràbola de la *llum* fa referència a la Paraula de Déu com a llum que il·lumina la vida real; la paràbola de la *sal* fa referència a la Paraula, com a força transformadora de la realitat present i de la praxi històrica.

l'Església. El Regne de Déu l'esperem, però l'Església és la comunitat cristiana real que existeix en el món. Per tant, l'Església no l'esperem, sinó que és la que existeix realment i històricament³³.

Aleshores podem dir que en aquest nivell hi ha un camp de cooperació molt concret de reactivació de l'interès existencial de la teologia. És el camp de la cooperació en la recerca teològica sobre la vida de l'Església, a través d'una recerca seriosa sobre l'existència comunitària cristiana en el món, i en el seu inseriment en les realitats quotidianes.

El Concili Vaticà II va descriure perfectament aquesta mirada teològica profunda sobre l'Església, quan va posar el seu fonament en la Paraula de Déu³⁴ i en el Misteri Pasqual³⁵, va descriure la seva identitat com la tasca de reunir el poble a l'entorn de la Paraula i del Sagrament³⁶, va orientar la seva vitalitat subratllant el seu servei obert a totes les realitats del món i a la humanitat sencera³⁷ i va subratllar el seu sentit últim en l'ofertament de l'anunci joïós de la Bona Nova a la humanitat³⁸.

Aquesta estructura teològica conciliar és d'una gran qualitat. Tanmateix, cal reconèixer que en la pràctica hem aplicat encara molt poc totes les conseqüències d'aquelles línies conciliaris de renovació eclesial, ja que es va produir molt aviat un cansament en la seva aplicació, en haver cregut que la renovació eclesial implicava un gran esforç però que es podia realitzar amb molt poc temps i a la manera d'un esprint.

Actualment, a poc a poc, anem prenent consciència que el que es tractava de fer era més aviat una llarga marató i que per a renovar la vida de l'Església segons l'Esperit calia anar fent totes les passes reals possibles, però d'una manera decidida, constant i pacient.

El Concili Provincial Tarraconense, en la seva profunditat, és el símbol de la represa del camí de la renovació conciliar a casa nostra. Quan s'anirà deixant de banda una mirada de caire més anecdòtic i es potenciarà una mirada més teològica, espiritual i pastoral, ens adonarem que aquest Concili ha estat realitzat a partir d'una teologia plenament fidel a la renovació encetada i promoguda pel Concili Vaticà II i que apunta a la revitalització i actualització d'aquella proposta de renovació.

És suficient una lectura crítica de la introducció al document primer —en l'argot conciliar anomenada «davantal»³⁹— per a veure clarament apuntada

33. Aquesta afirmació va ser feta per D. Bonhoeffer en un curs sobre cristologia, que fou el darrer que va impartir abans de la seva detenció, empresonament i execució. Cf. *Creer y Vivir*, Salamanca, Sígueme, 1971, pp. 80-84.

34. *Dei Verbum* 2-6.

35. *Sacrosanctum Concilium* 10.

36. *Lumen Gentium* 4.

37. *Gaudium et Spes* 1.

38. *Ad Gentes* 2-9.

39. Resolució primera del Concili Provincial Tarraconense. En l'etapa consultiva, aquesta resolució va ser votada entre les prioritàries.

aquesta voluntat decidida de fidelitat a una renovació profunda i seriosa de la vida de l'Església, en l'esperit més pur del Concili Vaticà II, i sense cap actitud involucionista o de minusvaloració de la força històrica transformadora que va significar aquella proposta global de renovació eclesial.

Desenvolupar totes les resolucions aprovades en el Concili Provincial Tarraconense, i continuar reflexionant teològicament, amb llibertat i rigor, a l'entorn de la multitud de qüestions apuntades en els debats conciliaris, és una tasca de cooperació teològica interdisciplinària molt important de cara al futur immediat de l'Església i de la mateixa teologia. Tal vegada aquest és el compromís que el Concili ha assenyalat als teòlegs, d'una manera implícita en general i altres vegades d'una manera explícita, de cara a aquesta nova etapa eclesial postconciliar⁴⁰.

Per avançar en aquesta perspectiva, com a condició de possibilitat i com a punt de partença, cal aprofundir teològicament en la vida i en la praxi eclesial. Aquest aprofundiment en la praxi eclesial com a lloc teològic i com a verificació de la lluminositat de la Paraula és una tasca que cal dur a terme entre molta gent i d'una manera interdisciplinària. Aquest aprofundiment és eminentment teològic i no té res a veure amb un eclesiocentrisme edificat a l'entorn dels protagonismes personals a l'interior de l'Església.

A més a més, aquesta recerca de la praxi com a lloc teològic i de la lluminositat de la Paraula és el camí adient per a actualitzar existencialment la darrera part del Credo Apostòlic⁴¹. La comunitat cristiana afirma aquesta realitat quan proclamem que creiem en l'Esperit Sant, és a dir, que creiem en l'Esperit de Déu, vessat definitivament en el món, per mitjà del Crist, present en la vida de l'Església.

5. Teologia, espiritualitat i pastoral

A la llum d'aquestes línies de recerca, cal plantejar la necessitat urgent de potenciar la interrelació entre la teologia sistemàtica, la teologia pastoral i la teologia espiritual.

Les persones pensem, vivim interiorment i realitzem exteriorment allò que pensem i vivim. Quan podem anar posant un signe d'igualtat entre el que pensem, el que vivim i el que fem, l'existència quotidiana és plena de sentit, de creativitat i de joia.

40. L'editorial del setmanari anglès *The Tablet*, «Public opinion in the Church», del 27 de juliol de 1996, a la p. 975, exposa una reflexió molt suggerent sobre el fonament teològic del diàleg eclesial. Fa aquesta reflexió a partir de la fonamentació cristològica de l'Església, segons el pensament del cardenal Newman. Cf. la selecció de textos feta per Ian KER, professor de la Universitat d'Oxford, en el llibre *Newman the theologian, a reader*, London, Collins, 1990, pp. 248-275. La selecció de textos conté, entre altres, el pròleg de *La via Media*, que porta per títol «The triple office of the Church».

41. DEZINGER 1-76.

Aleshores, la reflexió és l'exercici de la facultat interna de comprendre la realitat per a poder-la transformar positivament i per a viure amb més plenitud la globalitat de la vida⁴². Aquesta reflexió, realitzada en el silenci, genera i desenvolupa una gran activitat personal i comunitària.

Com a conseqüència d'aquesta activitat intel·lectual crítica, realitzada en el silenci, es produeix un creixement de la vitalitat interna, ja que hom ha estimulat el propi camí personal i la confiança que és possible transformar el món.

Aquesta vitalitat interna, fruit de la renovació mental, realitzada en el silenci actiu, és sempre la font d'una gran activitat creativa renovadora; també és generadora de vida comunitària, i esdevé sempre transformadora de la realitat social.

Això que passa a tots els nivells, també es dona en el camp de la teologia. Una teologia sistemàtica elaborada en el silenci actiu i des de la realitat, és sempre generadora de vida interior, personal i comunitària, i transformadora de la realitat social, mitjançant una acció conscient i conseqüent.

Quan la teologia espiritual està arrelada en la profunditat, és també la font del millor clima per a endegar una reflexió teològica creativa, arrelada en els fets i lliure de tot intent de manipulació. Al mateix temps que genera una reflexió lliure és també la font d'una acció pastoral de qualitat.

El mateix podem dir, finalment, de la teologia pastoral. La reflexió teològica sobre l'Església en acció i sobre la seva fidelitat a l'Evangelí és el clima més adient per a dur a terme una reflexió teològica lliure i per a la generació d'aquelles condicions objectives, que fan possible i viable l'espiritualitat evangèlica.

És molt convenient endegar experiències de treball interdisciplinari entre la teologia sistemàtica, la teologia espiritual i la teologia pastoral. D'aquesta manera es podria posar més en relleu de quina manera la fe té la seva pròpia identitat i originalitat, i també, subratllaria que la fe no es pot separar, ni tampoc confondre amb els intents antropològics de comprensió del sentit de la vida i de la història, que existeixen al marge de la Revelació.

Una teologia sistemàtica separada de la teologia espiritual i pastoral té el perill del racionalisme. Una teologia espiritual separada de la sistemàtica i de la pastoral pot caure fàcilment en l'individualisme i en l'intimisme. Una teologia pastoral separada de la sistemàtica i de l'espiritual pot derivar fàcilment en un activisme sense sentit.

En canvi, la cooperació entre aquestes tres dimensions de la teologia, arrelada en la Paraula i en una antropologia multidimensional, pot generar una

42. Un exercici concret d'aquesta manera de reflexionar teològicament ha estat el llibre *Ren- tar els peus. Diàlegs interiors postconciliars*, Lleida, Pagès Editors, 1996, escrit a partir de la meua experiència personal, viscuda durant el Concili Provincial Tarraconense, i de la reflexió teològica posterior.

gran vitalitat en las tasques de la teologia, una renovació del llenguatge teològic i un nou interès existencial en els estudiants.

6. *Autoritat, carisma i servei ministerial*

A la llum del que hem anat suggerint fins ara, podem situar molt millor una de les responsabilitats que pertoqueu a la teologia pastoral, dins el cercle hermenèutic de tota la teologia. És la tasca de reflexionar sobre la interrelació de l'autoritat, amb el carisma i amb el servei ministerial pastoral.

La teologia pastoral no supleix l'exercici de l'autoritat en l'Església, però ha d'ajudar a formular aquells límits que fan que l'autoritat no derivi en autoritarisme.

La teologia pastoral tampoc no supleix la vida carismàtica en l'Església, però ha d'ajudar a formular també aquells límits que fan que el carisma en l'Església no derivi en un narcissisme individualista i insolidari.

Finalment, la teologia pastoral ha d'ajudar al servei ministerial en l'acompanyament de les persones i de la comunitat, però ha de fer aquest servei teològic de tal manera que les persones i les comunitats no quedin separades de la unitat eclesial vetllada pel ministeri pastoral dels bisbes, ni al marge de la renovació estimulada per la vida carismàtica.

Aquesta és la creu i al mateix temps el sentit d'una teologia pastoral que, tot mantenint la seva especificitat funcional, vulgui cooperar decididament amb les altres especialitats funcionals de la teologia i amb la unitat dinàmica de tot el cercle hermenèutic teològic. Entesa d'aquesta manera, la teologia pastoral està molt lluny del pragmatisme immediatista, que alguns confonen amb l'objectiu de la teologia pastoral.

Sense renunciar al compromís concret amb la realitat diària, la teologia pastoral té l'objectiu d'anar acompanyant la vida del poble de Déu vers un nou equilibri comunitari, edificat en l'autoritat pastoral, en el carisma espiritual i en el servei ministerial del guiatge de les comunitats.

Donada la complexitat d'aquesta nova frontera de la recerca teològica, és comprensible que costi molt d'acceptar el compromís d'encetar aquesta recerca teològica multidimensional. Tanmateix, a la curta o a la llarga, inevitablement caldrà penetrar en aquest itinerari metodològic multidimensional.

Molts dels problemes teològics, teòrics i pràctics que estem vivint en el moment actual eclesial emergeixen i estan arrelats en aquesta problemàtica de la interrelació entre autoritat, carisma i servei ministerial. Participar, amb llibertat i sense por, en la solució d'aquesta problemàtica, tot realitzant una recerca que obri els camins al futur i a la llibertat, és un compromís difícil i apassionant, una tasca humil i joiosa, una crida personal i comunitària; en definitiva, és un risc i una esperança.

7. L'estudi de la teologia, mediació pedagògica per al coneixement de la interrelació de la praxi i la Paraula

Imaginem per un moment que l'estudiant de teologia, al mateix temps que està aprenent una metodologia, està adquirint un vocabulari per a poder llegir la literatura teològica i està assolint una síntesi de la teologia, pogués viure tot aquest procés d'aprenentatge a l'interior d'un ambient de creativitat i de recerca, com el que hem descrit en els suggeriments anteriors. No hi ha dubte que la seva motivació davant l'estudi seria molt diferent de la que es viu actualment, i la projecció del seu estudi seria també molt més existencial i vital.

Aquesta és la funció específica d'una formació teològica adequada. No es tracta de fer cap rebaixa en l'esforç d'adquirir un vocabulari que permeti de llegir i conèixer la teologia escrita; tampoc no es tracta de reduir la metodologia científica acadèmica, ni molt menys encara de diluir la síntesi teològica en uns coneixements desestructurats. Es tracta de fer tot això i de fer-ho el millor possible, però des d'un punt de partença motivador i vers un objectiu i una projecció final transformadora.

Per a dur a terme aquesta fita no cal canviar el pla d'estudis. El que cal fer és un nou plantejament del context sòcio-cultural, psico-social i evangèlic de tot el currículum acadèmic.

Aquest context hauria d'anar acompanyant tot el procés d'una manera permanent. Es tractaria d'arrelar l'estudi teològic en la realitat antropològica i eclesial, i de projectar l'estudi vers l'horitzó de comprensió de la realitat que ens envolta.

Aquest arrelament i aquesta projecció poden ser perfectament la música de fons dels estudis teològics, sense destorbar el més mínim el treball acadèmic científic i sistemàtic. És una qüestió de sensibilitat antropològica, social i evangèlica.

Aquest nou tarannà serviria per a potenciar una teologia sapiencial en el sentit més original del terme. És a dir, aquest tarannà pot estimular l'estudi de la teologia de tal manera que, al mateix temps que l'estudiant va assolint una preparació acadèmica sòlida, aprèn a interioritzar, a fruir en l'estudi teològic que està fent, i va aprenent a fer petits assajos de recerca teològica, a partir de la seva pròpia realitat eclesial.

Podem dir que una teologia estudiada d'aquesta manera —amb motivació i amb projecció— no solament no acabaria per cansar els alumnes, sinó que podria semblar en el seu interior un esperit de recerca que, iniciat en els estudis institucionals, pogués continuar en la llicència especialitzada i en el doctorat, i continués la seva dinàmica al llarg de tota la vida. Aquest tarannà teològic és possible i viable.

IV. LÍNIES PRÀCTIQUES

Aquestes línies de recerca han de ser concretades en unes línies d'acció i uns suggeriments operatius. En aquesta quarta part, formularem algunes d'aquestes línies d'acció de cara a endegar un debat més obert, més comunitari i més operatiu.

Algunes d'aquestes línies d'acció es refereixen a la dinàmica dels cursos institucionals, i unes altres fan referència a uns aspectes que afecten més les estructures de la Facultat de Teologia.

1. *Suggeriments de cara als cursos institucionals*

Al llarg dels cursos institucionals caldria iniciar els alumnes a fer una triple preparació per al treball teològic. El primer compromís concret hauria de ser la iniciació a l'observació antropològica, social i teològico-pastoral, metòdica i ordenada, de la realitat quotidiana, que els estudiants viuen en llur entorn.

El segon compromís pràctic hauria de consistir en l'esforç de fer un exercici de formular per escrit les constants que emergeixen de la realitat que han observat sistemàticament.

El tercer compromís, finalment, hauria de ser la sistematització de les dades teològiques predicables que es van sedimentant en l'estudi de la teologia i que poden donar resposta a les qüestions observades en la realitat i plantejades per la gent.

El terme *predicable*, que usem aquí, no es referix solament a aquelles dades que poden ser útils per a fer una bona homilia, sinó més aviat a totes aquelles afirmacions teològiques que són significatives i comprensibles per a la mentalitat contemporània i que, per tant, són elements fonamentals per a establir un diàleg teològic entre la fe cristiana i la cultura contemporània⁴³.

Aquesta observació teològico-pastoral de la realitat antropològica, social i teològico-pastoral no demanaria d'introduir cap nova assignatura en el currículum acadèmic, sinó solament assignar un tutor acadèmic que pogués ajudar l'alumne a aprendre i utilitzar els estudis de sociologia, psicologia, filosofia i teologia per a observar acuradament els fets que s'esdevenen al seu entorn, les causes que originen els fets, les conseqüències que se'n deriven per a la vida humana i per a la vivència de la fe, les obertures i els tancaments que manifesten de cara a la recepció de la Paraula de Déu, els valors i contra-valors que s'entrecruen dins la complexitat del mateix esdeveniment i, finalment, les interpel·lacions i els interrogats que plantegen a la fe i a l'estudi de la teologia.

43. Vegeu l'anàlisi i la reflexió teològica de Josep M. ROVIRA I BELLOSO, *Fe i cultura al nostre temps* (Saurí 83), Barcelona 1987. És la lliçó inaugural, pronunciada a la Facultat de Teologia de Catalunya pel professor Rovira, durant l'acte acadèmic de l'inici del curs 1987-1988.

No es tractaria tampoc de fer una observació metodològicament o acadèmicament completa, ja que aquest aprenentatge és el que es va fent al llarg dels estudis teològics institucionals. Es tracta solament d'aprendre a fer servir tot l'instrumental d'observació i d'anàlisi de la realitat que els alumnes van adquirint mitjançant els estudis.

Aquest aprenentatge podria ajudar molt a relacionar l'estudi amb la vida, i aleshores podria estimular també a viure amb motivació l'estudi que estan fent.

De fet, ja hi ha professors que fan aquest acompanyament i aquesta iniciació a l'observació de la realitat, a través de les classes ordinàries. No es tracta d'inventar res de nou, sinó d'introduir-ho en la dinàmica ordinària dels estudis, i fer-ho d'una manera sistemàtica.

L'acompanyament del tutor consistiria a ajudar l'alumne a prendre consciència de la importància de l'arrelament i de la prospectiva en els estudis teològics, i a exercitar-ho pràcticament a través de l'estudi ordinari.

Un segon element a introduir en els estudis institucionals seria el compromís a posar per escrit i relatar la síntesi de l'observació realitzada en el seu entorn.

L'esforç de posar per escrit el propi pensament, encara que sigui a un nivell senzill, és molt important per a anar prenent l'hàbit d'interioritzar les sensacions que hom fa vivint, de manera que aquestes sensacions acumulades puguin esdevenir una autèntica experiència.

Aquest pas de la sensació a l'experiència és molt subtil, perquè moltes vegades es confon una sensació amb l'experiència, però no és pas el mateix. La sensació és l'impacte que produeix en la persona un determinat fet concret. L'experiència és la valoració intel·ligent, realista i moral d'un conjunt de sensacions viscudes i acumulades.

L'exercici escrit hauria de tenir la finalitat de convertir en experiència les sensacions viscudes en l'observació de la realitat global. Aquest exercici, realitzat al llarg dels cursos institucionals, a més a més de motivar el sentit dels estudis teològics podria preparar alguns estudiants per a iniciar-se ben aviat en la investigació i per a continuar la seva investigació una vegada acabats els estudis acadèmics.

Aquest exercici escrit, per suposat, hauria de ser valorat acadèmicament, ja que, si no se li donés una valoració acadèmica, tindria una significació irrellevant i sense cap importància. La manera de donar-li una qualificació podria consistir en la participació en un seminari i en la redacció d'una síntesi de la recerca feta.

Una tercera concreció per a potenciar la motivació i la projecció dels estudiants podria consistir a ajudar l'alumne a elaborar una síntesi de les dades predicables. Ja hem dit abans que per dades predicables cal entendre la traducció dels continguts teològics, que són essencials per a l'anunci i la transmissió de la fe, en un llenguatge significatiu per a la mentalitat contemporània. Aquest és, en darrera instància, l'objectiu final de tota la teologia.

Aquesta ajuda podria ser realitzada pel mateix tutor i caldria anar-la fent dinàmicament i sobre la marxa dels estudis acadèmics. Aquesta síntesi de les dades predicables podria incorporar-se també a la relació escrita. Aquesta relació no caldria que fos metodològicament perfecta, ja que aquesta elaboració ordenada, metòdica i sistemàtica és la que s'ha d'anar adquirint amb el pas dels anys i especialment amb la tesina i la tesi doctoral. Ara bé, per tal que més endavant sigui possible la maduresa, cal començar un procés ben aviat i des de la base.

Aquesta innovació en els estudis institucionals, doncs, no suposaria cap més compromís que el d'assignar un tutor a l'alumne per a poder iniciar-se en la pràctica continuada de l'observació de la realitat, de la redacció escrita de la síntesi de les constants que ha assolit, i de la formulació de les dades teològiques predicables, extretes de l'estudi acadèmic realitzat.

A més a més, aquest procés metodològic podria facilitar molt l'elaboració de la síntesi teològica que es fa el darrer curs institucional, i li donaria un valor renovat a causa del realisme assolit mitjançant el treball continuat.

2. *El Curs de Preparació al Ministeri*

El segon suggeriment operatiu es refereix al sentit del curs de preparació al ministeri⁴⁴ i a la seva integració en el conjunt dels estudis teològics de la Facultat de Teologia.

Aquest curs es va iniciar a partir de la necessitat dels alumnes de la Facultat de Teologia que són candidats al ministeri presbiteral. És un curs que ha anat fent el seu lent procés de maduració i que actualment té una coherència teològica acadèmica interna.

Aquesta estructura interna del curs de preparació al ministeri respon a l'estructura de la teologia pastoral, entesa de la manera que ens hi hem anat referint al llarg d'aquest article. El curs no és res més que una ampliació de l'estructura interna del tractat de la teologia pastoral.

Donat que els alumnes, quan comencen el curs de preparació al ministeri, ja disposen dels coneixements bàsics de la teologia pastoral, perquè l'han estudiat en el cinquè any dels cursos institucionals, el curs de preparació al ministeri amplia la visió d'aquesta estructura interna de la teologia pastoral en diverses perspectives.

La primera perspectiva és la de l'ampliació de la fonamentació teològica de l'Església en acció. La segona és la de l'aprofundiment de la teologia pastoral especial, és a dir, de la teologia pastoral profètica (evangelització i

44. Ens referim al Curs de Preparació al Ministeri Presbiteral, organitzat anualment per la Facultat de Teologia de Catalunya.

catequesi), de la teologia pastoral litúrgica i de la teologia pastoral estructural-educativa. La tercera perspectiva, finalment, és la de l'anàlisi històrica, ideològica, sòcio-cultural i psico-social de la situació real de la nostra societat.

El curs teològic es complementa amb unes taules rodones que intenten d'oferir unes diapositives reals de l'Església en acció, dels objectius teològics concrets que es plantegen aquestes línies d'acció pastoral i dels protagonistes que les realitzen.

Amb l'estudi teològic-pastoral, *in situ*, del funcionament real d'una de les diòcesis catalanes, s'intenta globalitzar una visió pràctica de tot el recorregut teòric i pràctic realitzat. Aquest curs de preparació al ministeri té, doncs, una estructura interna estrictament teològica.

Tanmateix, per a arribar a copsar la importància del curs caldria anar avançant en dues perspectives: la perspectiva subjectiva de la participació activa dels alumnes en la dinàmica del curs, i la perspectiva més objectiva d'una valoració acadèmica adequada.

La participació dels alumnes en la dinàmica del curs és un procés que s'ha d'anar guanyant amb l'acreditació de la seva validesa acadèmica i de la utilitat del curs de cara a la vida. Aquesta acreditació és un procés que demana temps, exigeix continuïtat d'esforços i una revisió contínua dels continguts concrets del curs i del seu dinamisme.

La perspectiva objectiva d'una valoració acadèmica adequada passa per la potenciació de la importància de l'elaboració de l'informe teològic-pastoral de la realitat social i eclesial que viuen els alumnes, a la manera d'una memòria.

Actualment, aquest informe teològic és solament un treball pràctic suggerit i recomanat per als qui volen obtenir alguns crèdits acadèmics, però no és un treball necessari per a assolir els objectius del curs.

La no necessitat de l'elaboració de l'informe teològic-pastoral i la manca d'exàmens fan que els participants en el curs prenguin fàcilment una actitud passiva i reduïda a la posició d'un espectador. Aquesta passivitat fa que el curs, més que un veritable estudi teològic-pastoral, en la consciència i en la pràctica de molts, esdevingui solament una condició necessària per a l'accés al ministeri. Aleshores no hi ha un compromís sòlid que estimuli l'estudi personal ni la recerca teològica.

Tanmateix, els pocs alumnes que opten lliurement a fer l'informe teològic o memòria asseguren que aquesta tasca de l'exercici escrit és l'autèntica clau de volta que dona sentit al curs. Això és molt comprensible, perquè l'exercici escrit comporta l'ús de tots els coneixements teològics assolits durant els cursos institucionals i l'ús de l'instrumental metodològic adquirit en el curs de preparació al ministeri.

L'esquema de la memòria teològic-pastoral, ofert als alumnes en començar del curs, és el disseny metodològic per a l'elaboració de l'informe teològic. Aquest disseny metodològic parteix de la descripció de la realitat antro-

pològica, social i eclesial global viscuda per l'estudiant en la seva pràctica diària viscuda.

En un segon moment, l'esquema metodològic de treball ajuda a analitzar i discernir teològicament aquesta mateixa realitat i a globalitzar-la des de l'antropologia teològica, des de la cristologia, des de l'eclesiologia i des de l'espiritualitat.

En un tercer moment, la metodologia ofereix unes claus i uns punts de referència per a subratllar els aspectes positius de la realitat analitzada que cal mantenir per la seva qualitat, per a delimitar els aspectes més ambigus que cal aprofundir i consolidar i, finalment, per a detectar les mancances teològiques, pastorals i espirituals que caldria superar mitjançant la introducció i el desenvolupament d'uns elements teològics, espirituals i pastorals nous.

Amb aquesta renovació, és a dir, mitjançant la potenciació acadèmica del curs de preparació al ministeri, el curs podria ser útil no solament per als estudiants que són candidats al ministeri presbiteral sinó per a tothom. Podria ser un curs aprofitat, també, per la gent que té un interès en la teologia científica i al mateix temps té un interès en la recerca dels camins d'aplicació dels criteris teològic-pastorals a la transformació de la realitat social i eclesial.

Aleshores el curs es podria obrir a la participació de tots els interessats. La memòria o informe teològic, a més de recollir els fruits de l'observació i descripció de les constants de la realitat, i de la síntesi de les dades predicables elaborada al llarg dels estudis institucionals, podria fer un primer esforç de síntesi teològic-pastoral, metodològicament i acadèmicament correcta.

3. *La formació permanent*

Una facultat de teologia, al mateix temps que prepara els alumnes per a la investigació i per a la docència acadèmica teològica, ha de tenir també un projecte de formació permanent i d'acompanyament posterior, mitjançant un postgrau, i de servei a tota l'Església i la societat, mitjançant uns cursos de formació permanent i d'alta divulgació.

Evidentment, aquest acompanyament és realitzat a través de l'elaboració de la tesina de la llicència especialitzada i, principalment, a través del doctorat. Tanmateix, aquesta tasca més científica de la llicència especialitzada i del doctorat no és una alternativa a l'elaboració d'un projecte de formació permanent més ample i al sevei de la societat i de tota l'Església.

Aquest projecte de formació permanent ja està funcionant actualment a la Facultat de Teologia de Catalunya. Solament caldria potenciar-lo i desenvolupar-lo.

Un primer nivell de desenvolupament del projecte de la formació permanent, oberta i generalitzada, és la proposta del pla conciliar de formació,

aprovat pel Concili de les diòcesis catalanes i encomanat bàsicament a la mateixa Facultat de Teologia de Catalunya⁴⁵.

De cara a la seva realització pràctica, és a dir, de cara a una difusió ben ampla i generalitzada, el pla conciliar de formació, encomanat a la Facultat de Teologia de Catalunya, pot comptar amb la col·laboració del Centre d'Estudis Pastorals de les diòcesis catalanes, de la seva xarxa de connexions interdiocesanes i dels Instituts Superiors de Ciències Religioses, de recent creació en diverses de les diòcesis de Catalunya, sota el patrocini de la mateixa Facultat de Teologia de Catalunya.

La Facultat de Teologia hauria de liderar l'ús adequat i eficaç de tots aquests mitjans de recerca i de formació, dels quals s'han anat dotant les Esglésies de la Tarraconense. Efectivament, en gran part aquesta xarxa formativa ha estat possible gràcies a l'existència de la Facultat de Teologia i a la formació acadèmica que ha anat realitzant des de fa anys.

D'aquesta manera, el Centre d'Estudis Pastorals, integrat en el projecte de la Facultat de Teologia, podria esdevenir un instrument d'àmbit català per a la difusió d'una formació permanent oberta i generalitzada. Aquesta integració evitaria la pèrdua innecessària d'energia i multiplicaria les possibilitats efectives socials i eclesials de la mateixa Facultat de Teologia.

L'abast d'aquesta tasca difusora del Centre d'Estudis Pastorals es podria completar amb la cooperació diocesana dels Instituts Superiors de Ciències Religioses, presents en algunes diòcesis de Catalunya. Aquests instituts, mitjançant el patrocini de la Facultat, ja tenen una vinculació jurídica institucional amb la Facultat de Teologia de Catalunya. Caldria solament concretar aquesta cooperació de cara a endegar amb eficàcia el Pla Conciliar de Formació i a mantenir-lo d'un manera permanent.

4. *La necessitat d'un Departament de Teologia Pastoral*

Per a realitzar eficaçment totes les línies pràctiques anteriors caldria crear un departament de teologia pastoral. Aquest departament de teologia pastoral hauria de tenir una triple finalitat: la investigació, la docència i la gestió acadèmica i funcional.

El departament hauria de realitzar, en primer lloc, una tasca de recerca teològica. Aquesta recerca és essencial per a poder dur a terme un autèntic treball teològic i no caure en el parany de realitzar una teologia pastoral immediatista i superficial. La recerca és un camp d'acció molt important per a la vida de tots els departaments de teologia, i més encara en el cas de la teologia

45. Resolució 47 del Concili Provincial Tarraconense. És una resolució votada com a prioritària en l'etapa consultiva i com a vinculant en l'etapa deliberativa. És, doncs, una resolució de compliment obligatori.

pastoral, ja que cal superarar la mentalitat encara molt difosa, que té el prejudici de confondre la teologia pastoral amb l'organització d'unes activitats.

Conjuntament amb la recerca teològica hauria d'anar-se realitzant una tasca docent bàsica i més especialitzada. En la pràctica, aquesta tasca docent hauria de ser desenvolupada a dos nivells: el nivell bàsic d'assumir la responsabilitat de fer un disseny correcte de l'estudi de la teologia pastoral durant els cursos institucionals i també el nivell del desenvolupament d'una llicència teològica especialitzada.

Aquest departament s'hauria de fer càrrec, finalment, de la necessitat de coordinar l'anàlisi de la realitat i la formació permanent, a fi de donar resposta a les necessitats que van emergint en la vida de l'Església.

En el Concili Provincial Tarraconense van ser aprovades un conjunt de propostes que, per a dur-les a terme, cal una gestió eficaç. Recordem, per exemple, les propostes que fan referència a l'anàlisi antropològica, social i teològico-pastoral de la societat catalana, i de les raons que expliquen l'allunyament de gent molt diversa, de l'interès per la religió en general, i en particular, de l'allunyament de l'interès pel cristianisme i per la vida eclesial.

Aquesta anàlisi antropològica, social i teològico-pastoral és d'una complexitat tan gran i d'una importància tan vital per a la vida de l'Església que no pot ser realitzada si no hi ha un instrument adequat i eficaç. És un compromís que, certament, escapa a les possibilitats d'una recerca individual o d'una recerca que no sigui sistemàtica i continuada.

Aquests tres objectius, la recerca, la docència i la gestió són raons suficients per a plantejar amb caràcter d'urgència la creació del departament de teologia pastoral⁴⁶.

En aquest cas, urgència no equival a precipitació, sinó que vol dir que, ara i aquí, cal posar mans a l'obra. Posar mans a l'obra vol dir que cal dissenyar uns objectius operatius concrets per a assolir la realització del projecte, cal marcar uns terminis de realització, cal cercar unes persones que es facin responsables de dur-ho a terme i, finalment, cal assenyalar un temps per a l'avaluació del mateix projecte.

CONCLUSIÓ

La millor i més eficaç manera de participar la Facultat de Teologia de Catalunya en les tasques de l'aplicació de les resolucions del Concili Provincial Tarraconense és l'oferta del seu servei al conjunt de l'Església, realitzat a partir de la seva pròpia especificitat. Aquesta pròpia especificitat no és altra que la seva capacitat de servei teològic, espiritual i pastoral.

46. Resolució tercera del Concili Provincial Tarraconense. En l'etapa consultiva va ser votada com a prioritària.

Aquesta oferta específica teològica es podria concretar, en la potenciació de l'àmbit de la teologia pastoral en el conjunt dels estudis teològics de la Facultat. Aquesta potenciació hauria de ser realitzada, en primer lloc, mitjançant el desenvolupament de la recerca teològic-pastoral; en segon lloc, mitjançant l'assumpció d'una tasca de gestió que, en cooperació conjunta amb altres instàncies de formació, pogués liderar l'edificació d'un teixit de formació permanent per a totes les diòcesis de Catalunya i, finalment, a través de la creació d'un departament especialitzat de teologia pastoral.

Ramon PRAT I PONS
Taquígraf Martí, 9, 3r. 2a.
25008 LLEIDA

SUMMARY

The author considers the place of pastoral theology in theological studies in the Universities, seeking the complete formation of the theological students, as well as the specific service of Catalonia's Theological Faculty in the application of the Tarraconense Provincial Council, celebrated in 1995. The article based on the theological methodology of Bernard Lonergan proposes, first of all, lines of theoretical research to achieve the approximation between theology, spirituality and pastoral work, and between authority, charism and ministry. Secondly, the paper proposes some operative lines along which to translate the theological service, particular to the Faculty of Theology, in action categories.